

Alltså sjöng vi

Den breda solidaritetsrörelsen för Vietnam har helt naturligt satt djupa spår i svensk konst och litteratur. Vietnam och motståndet här hemma mot USAs krig har använts som motiv — men kanske viktigare är att Vietnamrörelsen i sig i hög grad varit även en kulturrörelse. Inte minst visan har blivit en flitigt utnyttjad konstform.

Lars Åke Augustsson ser här — med utgångspunkt i några tidiga och banbrytande Vietnamdikter — litet närmare på de visor som De Förenade FNL-grupperna gett ut på sitt skivmärke Befria Södern. De har betytt mycket. 1969 fanns i stort

sett bara en progressiv visa på svenska som de flesta kunde — PRRs nationalsång "Befria Södern". Fem år senare finns mycket att välja på. I stället lurar upprepningar och schabloner, menar Augustsson; övertydligheten står ibland i vägen för begripligheten. Han efterlyser så det personliga tonfallet i visorna: förnyelse av visan skulle underlätta klyftan mellan lyrik och visdiktning k överbryggas".

Lars Åke Augustsson är själv FNL-väst och har skrivit en roman med utgångspunkt från sitt Vietnamarbete, "FNL-grupperna

"Då demonstrationen därefter påbörjades, upplöstes densamma."
— Polismästare Luning i DN 21/12 1967

Människorna kom ut ur huset.
Hästarna väntade utanför huset.
På varje häst en man;
i varje hand en piska.

Och det var inte Peterburg 1905 —

Människorna gick framåt.
Ryttarna red framåt.
De skingrade människorna:
slog, arresterade och slog igen.

Och det var inte Petrograd 1917 —

Tidningarna skrev om lag och ordning.
Människorna satt i arresten den natten
och kom hem med brutna revben,
skallfrakturer
och väntande fängelsedomar.

Och det var inte Berlin 1919 —

Det var i landet Sverige som jag älskar.
Hur starkt jag älskar det, förstod jag inte

förrän den 20 december 1967,
då så mycket Sverige gick förlorat.

För om Sverige är vad jag trodde det var:
en lite fumlig välvilja, ett försök,
en essay i det goda samhället:
vad hade hästarna, piskorna och batongerna
där att göra då?

Och hästarna fanns där. Och batongerna.

Och jagaren på Nämndöfjärden, de
lågflygande
attackplanen över Svartlöga?
Är de till för oss? För att försvara
oss och vårt?

Aldrig mer tilltron.
Aldrig mer den självklara hemkänslan.

Hästarna kastar långa skuggor, men vi
måste öva oss alltmer i det mänskliga.
För vi är ljuset som ger skuggan skugga
men också ljuset som ger ljuset ljus.
Vårdkasar i ett hotat land. Vårt land.
Sverige.

PETTER BERGMAN

”Befria Södern”..

1965 vaknade den svenska opinionen mot kriget i Vietnam. I februari detta år inledde USA sitt långvariga bombkrig mot Nordvietnam. Det året sprängdes Svenska Vietnamkommittén. Minoriteten bildade arbetsgruppen för stöd åt FNL — den första FNL-gruppen.

Under alla år sedan dess har det talats, skrivits och sjungits om Vietnam. Vietnamrörelsen har på många sätt varit en folklig kulturrörelse. Inte minst har själva Vietnammotivet utvecklat den folkliga kulturen.

Vietnam i många romaner

Hela processen behöver sammanfattas och analyseras. Dramatiken, bildkonsten, prosan. Det är ingen slump, att just Vietnamrörelsen är det ljusa sidotemat i viktiga romaner skrivna under de senaste åren: Olof Mobergs *Anpassad i Konform*, Reidar Jönssons *En borgares död* och Lars Gustafssons *Yllet* för att nämna några exempel.

Också i lyriken lever Vietnam. Motivet Vietnam kastar sin skugga — och sitt ljus — över det mesta av de senaste tio årens lyrik. Ett helt nytt sätt att skriva en öppet politisk dikt har tagit form. Den ”typiska Vietnamdikten” förenar ett internationellt perspektiv med den svenska centrallyriska traditionen.

Sitt första och mest inflytelserika uttryck fick den ”typiska Vietnamdikten” i **Göran Sonnevis Om kriget i Vietnam från 1965.**

Hederligheten övertygade

Dikten handlar om hur man från ett vintrigt Sverige upplever Vietnamkriget; genom tidningar och TV-nyheter. Det svenska perspektivet, gestaltningen av hur den politiska konflikten är personlig, en för många **gemensam** personlig konflikt, gav dikten dess slagkraft. Den övertygade genom sin hederlighet.

Detta svenska perspektiv utvecklade **Petter Bergman** i sin utomordentliga dikt **Den 20 december 1967**. Med utgångspunkt från polisens brutala överfall på en Vietnamdemonstration beskriver han i dikten, hur han ser ett annat Sverige ta form, ett Sverige på väg mot fascismen.

Sonnevi och Bergman kan stå som de bästa

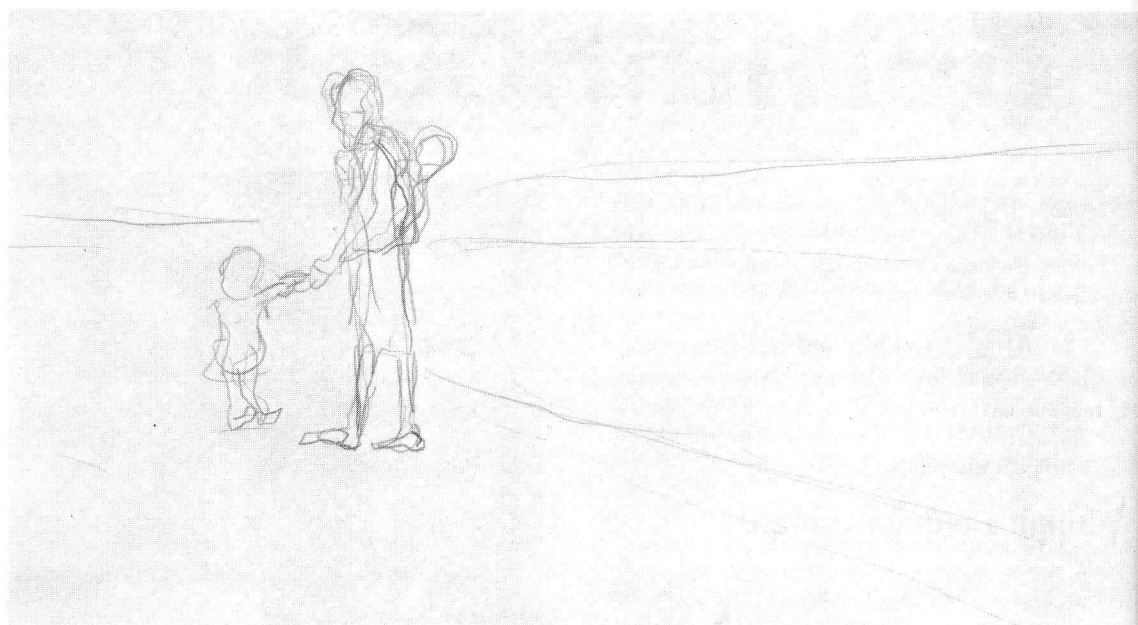
Händelserna den kalla, snöiga kvällen, 20 december 1967, blev i mycket upptakten till den breda FNL-rörelsen i Sverige. 20 december 1967 satte djupa spår i minnet. **Petter Bergman** behövde inte känna sig ensam.

exemplen på hur Vietnam och den anti-imperialistiska kampen har inspirerat till ett nytt sätt att skriva lyrik. Man behöver bara bläddra i **För Vietnam**, DFFG/Ordfronts förstamajbok 1973 — det svenska perspektivet återkommer gång på gång.

Den typiska Vietnamlyriken och romanerna där Vietnammotivet ingår handlar om dem som går i demonstrationstågen. Visorna däremot handlar om det som står på plakaten, i flygbladen och sägs i talen.

Då hade vi inga sånger

Vad har Vietnam betytt inom musiken? Ett personligt minne: För fem år sedan, sommaren 1969, var jag med på en resa till Albanien. Vi kom till ett järnvägsbyggarläger utanför Elbasan. Efter det att vi tillsammans sjungit ”Internationalen” sjöng de albanska kamraterna en av sina sånger. De bad oss sjunga något. Vi letade bland de sånger vi kunde. ”Internationalen”, en gång till? Nej. ”Avanti Popolo”? Nej, den var ju italiensk. Alltså sjöng vi ”Befria Södern”. Men inte heller den var svensk.

Idag är det bättre ställt. Nu kan vi välja mellan Fria Proteaterns visor, Hoolabandoolas och alla de andras. För bara fem år sen fanns inte stort annat av ny progressiv musik på skiva än **Freedom Singers** (som de första FNL-gruppernas sånggrupper kallades) första LP. Den kom 1968 och spelades in på DFG:s skivmärke, som just fick namnet Befria Södern. Så lades grunden till en produktion av ny progressiv musik på skiva utanför de stora skivbolagen. BS fick efterföljare i Musiknätet Waxholm (MNW) och Silence.

Det är viktigt att komma ihåg att visorna om Vietnam uppstod i de egna sånggrupperna. Det var musik som levde vid sidan av den stora gramofonindustrin. Befria Södern-skivorna är bara en sammanfattning av allt som skrevs. Skivorna innehåller sånger med grupper från hela landet. Solidaritetsrörelsen för Vietnam har betytt ett viktigt bidrag till den icke-professionella musikutövningen.

Uppstod vid sidan av industrin

Befria Södern har hittills gett ut följande skivor: **Freedom Singers 1968** (BS 1), **Freedom Singers 1970** (BS 2), **Till det kämpande Vietnam** BS 3, 1971), **Vietnam är nära** (BS 4, 1972), **Lär känna Vietnam** (BS 5, 1973), **Framtiden är vår** (BS 6, 1973). Lär känna Vietnam innehåller vietnamesiska inspelningar och är inte aktuell i det här sammanhanget.

BEFRIA SÖDERN

Till vapen vi i sorg och vrede går
ett enat folk bakom gevären står
När vi askan ser från den brända byn
så stiger vårt hat mot skyn

Vi slår tillbaka, vi går mot seger
och USA fördrivs från Söderns land
med fasor död och brand
Så svär soldat vid dessa ord
i våra döda hjältars namn
att hämnas den föröddas jord
där fienden drog fram
Det stunda tider för oss med
när vi ska få en evig fred

Vårt land har delats sedan många år
Dess höga berg och floder skilda går
Nu vi lovar dig mäktiga Mekong
och er stolta berg Truong Son

Vi slår tillbaka...

Befria Södern, FNL:s officiella sång, finns med i olika versioner på alla skivorna. Runt den grupperar sig en räckta **tolkningar** av andra, framför allt vietnamesiska, sånger. De är typiska inslag på skivorna.

Ola Palmaer står för de flesta av dessa tolkningar. Han har överflyttat visorna till en levande svenska. Samtidigt behåller de sin vietnamesiska egenart. Han har på det sättet berikat en svensk kulturtradition.

De vietnamesiska sångerna har inte bara vid-

gat det politiska medvetandet — de har också vidgat musikmedvetandet och verkat livgivande på den nya musik som skrivs i Sverige idag. Nog är Hoolabandoolas Karins sång inspirerad av vietnamesisk musik!

SÅNG OM DAMMARNA (BS 4)

Mera sten, kamrater! Kom hit med mera jord!
Jobba på, kamrater! Ingen tid för ord!
Som skydd för våra hem och barn vi bygger denna damm
Mot regntidens vattenmassor när dom bryter fram
Det kostar svett att släpa jord och trava sten på sten
Det kostar blod när fienden vill förstöra den
Dammen är nästan färdig, snart är jobbet klart
Då hörs ett larm i fjärran: Planen kommer snart!

Man kastar sig i skyddsrummen man grävt i
marken där
Den hand som höll i spaden nyss har gripit ett gevär
För angrepp möter motstånd nu och stål
bemöts med stål
Den första lasten bomber faller redan mot sitt mål
Och marken fylls med splitter och luften fylls med sand
En bomb har träffat vallen och luften yr av sand
Försvararnas gevär hörs genom planens motorvrål:
Vi ska nog ge dom jävlarna så mycket som dom tål!
Så äntligen dör dånet bort och anfallet är slut
Snart ekar åter ropen kraftigare än förut:
Mera sten, kamrater...

OM KRIGET I VIETNAM

Bakom TV'n ändrades ljuset
utanför fönstren. Mörkret byttes
mot grått och träden framträdde
svarta i det klara grå ljuset
från nysnön. På morgonen
var allt igensnöat. Jag går nu
ut och sopar efter stormen.
Jag hör i radio att USA
gett ut en vitbok
om kriget i VIETNAM
i vilken Nordvietnam anklagas
för aggression. I går kväll
på TV
såg vi en filminspelning från
Viet Congs sida, fick höra
helikoptermaskinernas
dova fladdrande,
från marken, från de beskjutnas
sida. I en annan film
för ett par veckor sedan
intervjuades de amerikanska
helikopterförarna av CBS. En av dem
beskrev sin utlösning
när han äntligen fick skott på
en "VC": han slungades
tre meter fram
av raketerna. Det blir
säkert mer snö idag
säger min granne, svartklädd
på väg till sitt arbete. Han
balsamerar döda och är nattvårdare på
mentalsjukhus. Trakten jag bor i — Lund

med omnejd — blir en allt vitare
bok, solen kommer och lyser
brännande kall över de vidsträckta sidorna.
De döda är siffror, som vilar, virvlar
som kristaller, i vinden över fälten. Hittills
beräknas 2 miljoner ha dött i VIETNAM.
Här dör knappast någon
av annat än personliga skäl. Den svenska
ekonomin dödar numera
inte många, i varje fall
inte här i landet. Ingen för
krig i vårt land för att skydda
sina egna intressen. Ingen
bränner oss med napalm
för en feodal frihets skull.
På 14- och 1500-talen fanns ingen napalm.
Solen stiger här mot middag.
Det är snart mars 1965.
För var dag
dödas allt fler i USA's vidriga krig.
Snöflingorna på fotot av
President Johnson
vid tiden för de sista bombningarna
i Nordvietnam — han steg
ur eller in i en bil — faller
allt tätare över de vita sidorna.
Fler döda, fler rättfärdiganden,
tills allt snöar igen
i den natt som slutgiltigt
ändrar sitt ljus utanför fönstren.

GÖRAN SONNEVI

Den här visan, med text och musik av **Östermalms FNL-grupp** representerar den sortens visor som man kan kalla **konkreta bilder**.

Folkets intressen knyts ihop

Ett annat exempel på sådana är den utom ordentliga **Sången om svalorna** (BS 3) som drar paralleller mellan "vårens hårda våld" och folkens segrar. Textens författare är anonym. **Sven Wernström/Gunnar Edanders En vietnamesisk bonde** (BS 4) berättar om en folkets hjälte, som med handgranater i sina riskorgar offerar livet för gerillan. **Carsten Palmaers Haiphong** (BS 4) innehåller några skarpt tecknade bilder ur det vietnamesiska folkets liv under bombningarna. I sista strofen vänds blicken mot Sverige, där en insamling utanför en arbetsplats knyter samman folkens intressen. Här närmar sig vistexten lyriks huvudtema, för ovanlighetens skull.

SÅNG OM DE INDOKINESISKA FOLKEN (BS 3)

(Skriven med anledning av toppkonferensen 1970 mellan folkregeringarna i Vietnam, Laos och Kambodja, där man beslöt att samordna kampen mot USA-imperialisterna. Min anm.)

Vietnams folk blev offer nummer ett
för den som sa sig kämpa för ordning, lag
och rätt.

Hans avsikter stod klara och man reste sig
till strid
och folket sa: "Här ska inga mördare ta vid!"

Kambodja, offer nummer två
Masken kastades på nytt och alla såg vi då
ansiktet var mördarens, en brottsling naken
stod.

Han förkastades av världen och slogs ner av
folkens mod.

Laos skulle tämjäs sen som nummer tre
men helikoptrar fick rädda hans invasionsarmé
Folket höjde vapnen till sitt lands försvar
och svara honom enigt: "Nu har du grävt din
grav!"

I hela Indokina samma kamp
Förtryckarna skjuts undan och folken stiger
fram

Kampen är gemensam för folkens lag och rätt
Fienden är samme man och ett plus ett plus
ett blir ett!

I bästa fall skapas på skivorna en fin spännvidd mellan de konkreta bilderna och den typ av visor som den ovan representerar, de **historiskt analyserande**. En av solidaritetsrörelsens klassiker, **Sången om reaktionen** av **Anders Källström** hör dit. Andra visor, som **Vartän vattnet leds följer fisken med** (BS 3), kan ge snabblek-

tioner i gerillakrigets strategi och taktik eller föra en principiell diskussion om fred och "fred": "Det som är fred för herrarna är blodigt krig för oss." (**Sången om freden**, BS 3).

HERR AMBASSADÖR (BS 3)

Herr ambassadör, vi ber er: på oss hör
Vår ursäkt vi framför för dom lymlar som
förstör

våra relationer: tänk på alla millioner
som ni får från oss
så ni får råd att slåss
Vi ska hjälpas åt nu
vi säger vårt förlåt nu
herr ambassadör.

Köp en Volvo nu, och så säger vi väl du
och vill ni ha dum-dum kulor får ni dom
från oss

till demonstrationer och andra hemska
situationer

Lek på våran gård
med Maxwell House och Ford
Höj din Coca-Cola
för vänskap ska vi skåla
herr ambassadör

Denna "slowfox för blandad svensk regeringskör" är ett exempel på de **satiriska visorna**. När Sverige omnämns i en visa, är det oftast med kritik mot överheten.

Elgitarr eller vass fiol

Musiken till de satiriska texterna har nordamerikanskt ursprung. **CIA** och **Richard Dollarhjärta** (båda BS 2) t ex är rocklåtar med elgitarr och allt. Countrymusikens traditioner slår igenom i **Demonstrantvisa** (BS 3) och **Visan om terroristlagen** (BS 6). Det mest genomträngande instrumentet här är en vass fiol. För att inte tala om **Rag om den nordvietnamesiska invasionen** (BS 4).

Här har visorna helt och hållet avlägsnat sig från tolkningarna av vietnamesisk musik. De satiriska visorna utmärks av att författarna ofta okritiskt övertagit redan kända mönster och melodier. De har knuckat från Evert Taube, Kar Gerhard och Kvartetten Synkopen, t o m så friskt att skivan BS 2, **Freedom Singers 1970** stoppade av STIM.

Fara för upprepningar

Den antydda kritiken måste utvecklas — de vore osolidariskt annars, eftersom frågan inte bara är estetisk. Det handlar också om den politiska slagkraften.

Efter 6—7 år är det inte underligt att fara för upprepningar och schabloner hotar. Mest gäller

Vietnam-kriget har satt sina spår i visor och blivit tema i romaner. Men också inspirerat till bilder, till teckningar och målningar både för yrkesverkssamma konstnärer och amatörer.

Blyertsteckningen på sidan 50 har Birger Jonsson gjort. För bilden på den här sidan står Stefan Teleman.

ler det de historiskt analyserade och de satiriska visorna.

Det är naturligtvis inte fel att peka på vietnamesernas kamp genom historien eller att påvisa USA-imperialisterna och Saigonjuntans falskhet. Men låt oss se på de politiska följderna av följande exempel. I Vartän vattnet leds... hette det bl a:

För att skilja gerilla-armén från folket
spärrades bönderna in i byar
med beväpnade vakter och stängsel av
taggtråd
Man trodde att det
kunde hejda folkets motståndskamp.

I När avtalstexten torkat (BS 6) står:

Men tyrannernas enda sätt att hålla kvar sin
makt
är att rulla kriget vidare och skaffa fler
soldater
släpa bönderna till läger där dom går att
kontrollera
med maskingevär och taggtråd och ett nätverk
av spioner
(— — —)

Men dom som lever på förtrycket går under
när det upphör

Övertydligheten i vägen

Att två skilda saker, gerillakrigets strategi och taktik, och Saigonjuntans avtalsbrott beskrivs i texter som här och där är nästan identiskt lika är en politisk fråga.

Hur många gånger har man inte hört texter som den här:

Ja det är imperialister
som vill bestämma över oss

Men deras gärningar föder motstånd
vi tar till vapen och börjar slåss

(Det ligger dollar bakom, BS 6)

Det viktiga upprepas, därför att lyssnaren inte ska glömma det, men övertydligheten ställer sig ibland ivägen för begripligheten.

Visan bör lära av lyriken

Om läget i Vietnam blivit annorlunda efter Parisavtalet gäller det att beskriva det på ett sätt som skiljer sig från tidigare beskrivningar. Om läget i Vietnam är detsamma finns det så mycket annat det behövs skrivas visor om.

När det gäller de satiriska visorna finns det naturligtvis historiska skäl till att den svenska översättningen av Tom Paxtons Lyndon Johnson told the nation lyder:

I TV sa han eskalering
är en trivsamt snygg hantering
vi har bomber dom har bara dolk

(Balladen om Lyndon, BS 1)

Det handlar inte om den verkliga Lyndon Johnson, utan om en streckgubbe som använder konstiga uttryck och som är så komplett okunnig att han tror att vietnameserna bara har dolk. Men ofta utvecklas inte satiren. Man går inte vidare. På den senaste LP:n berättar en visa t ex om Kissinger, som

(— — —) klär sig i fredsduvemasken,
hökögonen lyser fram

(Kissingers fredsväls)

Ett kärll tar smaken av det som varit i det innan. Thore Skogman-rim och ordbildningar som "fredsduvemask" skymmer visornas verklig-

hetsbakgrund. En slagkraftig satir drar konsekvenserna av verkligheten och måste ha en klar förbindelse med en verklighet man kan känna igen.

Gunder Hägg/Blå Tåget t ex förenar i **Stampa takten** (på LP:n Glassfabriken, MNW) genialt en detaljerad beskrivning av regeringens olika turer med de 200 miljonerna till Hanoi med melodin, en femtitalsrock, i refrängen:

**Stampa takten! Stampa takten!
Så inte USA-makten
annulerar kontrakten!**

Frågor om övertydlighet, som hindrar begripligheten, och bristande verklighetsanknytning — det är politiska frågor.

Göran Sonnevis dikt Om kriget i Vietnam kom att betyda så mycket därför att den i sin personliga ton och sitt svenska perspektiv bröt mot en lyrisk tradition som kändes utnött.

Lyriken har sedan länge varit mitt uppe i de problem som visdiktningen börjar närma sig.

Man bör lära av det personliga i lyriken. Det är inte skrivmaskinerna, gitarrerna eller flöjterna som stöder Vietnams folk. Det är människor.

Barn är inte rädda för det personliga. Det är kanske därför deras bidrag till boken *För Vietnam* är så bra?

Diskussionen måste fortsätta

En förnyelse och vidareutveckling av visan skulle underlättas om klyftan mellan lyrik och visdiktning kunde överbryggas.

Den konkreta bilden har en oerhörd kraft. Jag tror att just sådana bilder som den av svalorna som flyger mot norr, den av vietnamesiske bonden med handgranater i riskorgarna och den om de stenskyfflande dammbyggarna, som vi bäst förstår vad de indokinesiska folkens frihetskamp handlar om.

Den kritiska diskussionen om Vietnamrörelsen och folkets kultur måste fortsätta.

I somras ägnade en del tidningar en god del av sina insändar- och kultursidor till de mest lögnaktiga och okunniga angrepp på FNL-grupperna, som anklagas bl a för "förräderi". Av den sortens diskussioner kan man lära hur man inte diskuterar. Men i en konstruktiv diskussion om Vietnamrörelsen och dess framtid hör kulturfrågorna till de allra viktigaste. Det har rörelsens hela hittillsvarande historia visat.

Bok- recensioner

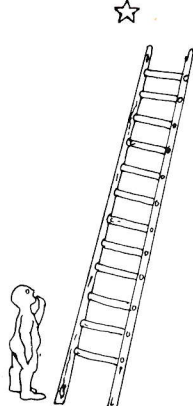
Med den följande recensionsavdelningen har *Förr och Nu* två ambitioner.

Först och främst vill vi stimulera till läsning — bl a genom att häva det faktum att en kontinuerlig och samlad information om svensk bokutgivning hittills varit en sak för yrkesmän. Vi vill stödja boken i kampen mot massmarknads-litteraturen och tror att den stora läsande allmänheten har nytta av att sex gånger om året få en överblick över vad som kommer ut i landet av faktiskt intresse. Med det avser vi böcker som vidgar läsarens förståelse av ett väsentligt sammanhang — det må röra natur eller samhälle, musik eller människor, historia för ett eller tusen år sedan — och som utmanar läsarens kritiska sinne.

Men dessutom kan recensionsavdelningen förhoppningsvis bli så bra att även Sveriges bibliotekarier börjar läsa den, jämsides med de professionella recensioner som Bibliotekstjänst står till tjänst med. För närvarande spelar Bibliotekstjänst s k sambindningshäften en avgörande roll för bibliotekens inköp; därutöver finns *Bokrevy*, utgiven av samma Bibliotekstjänst med 10 nummer om året. Vi vill alltså i all stillsamhet bryta den monopolvändelsen.

"Den stora läsande allmänheten" — där finns också recensenterna på *Förr och Nu*. Om du får lust att vara med i recensionsarbetet skall du låta oss veta det per brev eller kort eller telefon (se sidan 3). Som tack för arbetet får du behålla boken du anmält. Du har 100 ord till ditt förfogande. Om recensionen överskrider 125 ord förbehåller vi oss rätten att stryka.

Provnumrets urval av böcker speglar i huvudsak vad förlagen sänt oss. Vi hoppas med tiden kunna göra det både mer fullständigt och mer medvetet från redaktionens sida.

FACKLITTERATUR

Utland

G. Stål, RIKEDOMSÖN OCH FATIGDOMSHAVET. 196 s. Forum. Helsingborg, 1974. Pris 29:- ISBN 91-37-05695-6

Göran Stål tar läsaren med till det underutvecklade landet Ula och kontrasterar den vita överklassens levnadsvillkor med majoritetens tröstlösa kamp för överlevnad. Perspektivet vidgas genom en konfrontation mellan välfärdssvensken, godsägaren Gapta och den fattige kolbäraren Nagi och deras syn på världssituationen.

Ur den svältande människans perspektiv sammanfaller den inhemska överklassens intressen med de rika ländernas. Ingen av oss kan därför undgå ansvaret för det orättvisa utnyttjandet av jordens begränsade resurser.

Författaren skriver med ärligt engagemang och medkänsla. Boken, som tilldelats andra pris i Forums och Sidas tävling om bästa u-landsskildring 1974, utgör en uppfordrande läsning för alla som har färdiga argument i u-landsdebatten.

Bo Mårtensson

C. M. Turnbull, BERGSFOLKET. 230 s. PAN. Stockholm, 1974. Pris 30:- ISBN 91-1-744131-5

När Thomas Hobbes på 1600-talet propagerade för den absoluta statsmakten i "Leviathan" utmålade han också vådorna av dess motsats: anarkin. I det primitiva samhället rådde enligt Hobbes allas krig mot alla. Där fanns varken kultur eller samhälle, bara skräck och fiendskap.

Colin M. Turnbull menar, att han funnit ett folk som faktiskt saknar

sociala "värden" och "sammällsgemenskap". Den individuella egenyttnan behärskar alla förhållanden.

Men detta folk, ikerna, i norra Uganda, representerar inte något "ursprungligt" mänskligt tillstånd, utan ett tillstånd som påtvingats detta f d jägarfolk genom administrativt förtryck. Den avsocialisering som mordet på deras gamla kultur medfört, jämförs av Turnbull med utvecklingen i det kapitalistiska industrisamhället, som också lett till upplösning av gamla värdesystem och till extrem individualism.

Medan ikerna nått ett tillstånd, där deras samhälle, enligt Turnbull inte längre kan överleva, har vi ännu möjlighet att välja: världssvält och kärnvapenkrig eller radikala samhällsförändringar.

Erik af Edholm

F. Branfman, RÖSTER FRÅN KRUksLÄTTEN. 140 s. Prisma. Lund, 1974. Pris 17:- ISBN 91-518-0809-9

Hur uppfattar de fattiga laotiska bönderna den sociala revolutionen och USA:s totala bombkrig?

Ett vittnesbörd ger den här sammanställningen av flyktingarnas egna berättelser och teckningar.

Man kommer människorna så nära, som om man själv talade med dem. De berättar om livet under befrielsefronten: då mannen inte längre fick förnedra sin hustru, då unga och gamla uppmuntrades att gå i skola och då en bondflicka som ville hjälpa sin by kunde utbilda sig till sjuksköterska.

Men framför allt handlar deras berättelser om bombkriget. Så här slutar en 30-årig kvinna sin berättelse:

"Kriget vållar en ström av blod. Vi

behöver inget krig! Vi behöver bara fred! O, människor i hela världen, låt oss hjälpa varandra att skapa fred! Ha förbarmande med krigets offer!"

Urban Ösby

B. Wirmark, KAMP MOT KRIGET. Buddisterna i Vietnam. 97 s. Gummesons. Falköping, 1974. (Utgiven i samverkan med Frikyrkan hjälper). Pris 15:- ISBN 91-7070-402-3

Wirmarks bok belyser, huvudsakligen genom analyser av Förenade Buddistsamfundets uttalanden, buddisternas strävan för frihet och fred.

För att behålla sin identitet som religiös formering och inte skada det humanitära återuppbyggnadsarbetet har Förbundet inte ställt sig under FN:s ledning, vilket medfört skarp kritik från åskådarplats i väst. Samtidigt har buddisternas genomtänkta hållning, baserad på icke-våldsprinciper, ignorerats trots att munkarna har stark folklig förankring.

Man kan bara instämma i författarens slutsats att den internationella Vietnamrörelsen bör ompröva sin inställning.

Språket är klart och lättläst. Boken är försedd med dokument, en kortfattad översikt över krigets historia, studieplan samt ett tankeväckande företal av Daniel Berrigan.

Annika Jonsson

C. o K. von Malmberg, DET TYSTA VÄLDET. Rapport från latinamerikansk storstadsslum. Ill. 218 s. Forum. Stockholm, 1974. Pris 39:- ISBN 91-37-05692-1

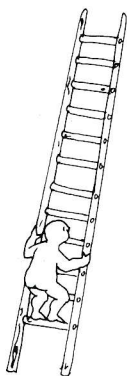
Efter grundläggande fakta om Colombia består texten av intervjuer

med fattiga colombianer från miljonstaden Medellin och dess soptippar, människor som utan arbete, mat eller läkarhjälp kämpar heroiskt och uppfinningsrikt för sin och barnens livhank.

Författarna ger inga politiska resonemang, men bland de intervjuade finns medvetandet om en möjlig förändring även om "man är van att leva som man alltid levt utan att göra särskilt mycket revolution". Radikala präster skyttas.

Författarna var i Colombia 1970-71 som UBV:are. Deras material är värdefullt. Ändå bör nämnas en billigare och pedagogiskt effektivare bok om Colombia som gavs ut 1973 av andra UBV:are. "Pedro arbetar".

Stefan Hjertén

A. Sacharov, SACHAROV HAR ORDET. Övers. Sven Wallmark. 142 s. PAN. Stockholm, 1974. Pris 24:- ISBN 91-1-743151-4

Större delen av dessa petitioner, appeller och intervjuer har publicerats i dagspressen.

Sacharov varudeklarerar sig som över huvud taget skeptisk mot socialism, snarare liberal och reformist. Det som utöver protesterna mot rättsövergrepp och hårda regimer i sovjetiska fängelser ligger honom varmast om hjärtat är forskarnas frihet att diskutera samhällsförhållanden på sociologiska grunder.

I det viktigaste inlägget, memorandumet till Bresjnev, anser han att Sovjet bör ändra sin politiska position i Vietnam (mer hjälp via FN och mindre vapenhjälp till Nord- och FNL—sidan.)

Riktigt skräckslagen för hur långt rysk liberalism kan driva blir man inför följande aningslösa mening i

petitionen för Neruda till Chiles mördarregim:

"Om denne store man skulle gå under, skulle det för lång tid för- mörka den pånyttfödelsens och konsolideringens epok för Chile som er regering har proklamerat."

Ola Palmaer

Samhälle

L. Furhoff, MAKTEN ÖVER MEDIERNA. 225 s. Cavefors. Lund, 1974. Pris 39:- ISBN 91-504-0384-2

"Makten över medierna" behandlar populärvetenskapligt massmediernas villkor i dagens svenska sam-

hälle. Furhoff visar klart hur en i grunden liberal pressideologi lett till monopoliseringen av medierna, hur nyhetsvärderingen styrs av nyhetsbyråerna och hur övervakningsorganen (Pressens opinionsnämnd, Radionämnden) i realiteten tjänar det bestående samhället.

Men det är samtidigt en debattbok. Oberoende, självständiga massmedier, som inte är etablissemangets språkrör, kan enligt Furhoff skapas först då journalisterna tar ledningen. Hur det skall gå till utvecklar han i en "professionell ideologi".

Detta omsorgsfullt utarbetade inlägg i debatten om massmediernas roll och funktion i samhället övertygar inte. Främst därför att författaren försummar att arbeta in monopolkapitalismens mekanismer i sitt förslag till professionalisering av medierna.

Bo Andér

I. Lo-Johansson, STRIDSSKRIT- TER 1-2. 179 s., 283 s. Coron Lund, 1974. Pris 20:50 vardera. ISBN 91-7034-116-8

Ivar Lo-Johansson behandlar stadi- digt den mänskliga gemenskapens villkor. "Statarklassen i Sverige" (1939) ger en historisk-ekonomisk beskrivning av klassens egenart och funktion. Där finns också en sammanfattning av de livsformer som blivit möjliga inom klassens fastställda ramar.

"Jag tvivlar på idrotten" (1939) visar en idrottsrörelse i urartning. Samhörigheten ersätts alltmer av en uppdelning i tävlande elit och passiverade åskådare. "Ålderdoms-Sverige" (1952) beskriver åldringsvården. Vid en viss ålder förmenas individen sin särart och värdighet. Kollektivism utan respekt för individ framstår som gemenskapens negation.

Det ödsliga grupplivet utan gemenskap behandlas också i "Monism" (1948), men ur en annan synvinkel. Utgångspunkten är samhällsno- mernas styrning av pubertetskrisens förlopp. Den driftsprofil som o- skapas bär individen i fortsättning med sig.

Författaren påvisar den sterila jä- fixering som vår kultur här fram- tvingar och ständigt återskapar.

Olof Andersson

A. Lehto/P. Rittsel, MAN VAR EN STÄNDIG AGITATOR. 65 s. Gidlunds. Stockholm, 1974. Pris 11:20 ISBN 91-7021-066-7

En bok om folket och generation- ners arbete och kamp i Tornedalen. Pär Rittsel har intervjuat Anders Lehto, småbrukare i det röda Torne- dalen och tillhörande de kämpar som i hela sitt liv deltagit i den verkliga politiska kampen.

Utan att vara dialektalt artikulerat ger det kärva språket en förmöjelse av såväl naturens karghet som livs- förhållanden som kanske varit de- hårdaste i vårt land.

Boken ingår i intervjubokserien från Folket i Bild/Kulturfront/Gid- lunds och bör läsas av alla som är intresserade av folkets historia och kultur.

Tony Rosendahl

M. Nordenborg, ARBETETS VILLKOR. 172 s. (Ingår i serien Bonniers Uggleböcker). Bonniers. Stockholm, 1974. Pris 40:-
ISBN 91-0-039262-6

"Arbetets villkor" innehåller kapitel om arbetsfysiologi, arbetspsykologi, ergonomi, arbetshygien och arbetskydd. Boken är rakt igenom lättläst och elementär, enkel och grundläggande. Den kan säkert vara av värde för den som tidigare inte har så stora teoretiska kunskaper i något eller några av bokens ämnesområden.

Även om helhetsintrycket till större delen är positivt så finns det små grodor här och där, som inte är särskilt lustiga att se. T ex: "Den engelska frukosten med bacon, ägg mm... (är det kanske) som lagt grunden till engelsmännens duktighet i många avseenden." Ett föga vetenskapligt antagande kan man förmoda.

Christer Nyström

G. Bohman, TANKAR OM MITT SVERIGE. 227 s. Askild & Känekull. Avesta, 1974. Pris 32:50
ISBN 91-7088-268-5

Bohmans översikt är den moderata konservatismens appell till politiskt omtänkande. Regional-, mark-, bostads- och skattepolitiken behandlas utförligast. Genom insprängda — intressanta — natur- och miljöskildringar från Stockholms skärgård ställs medvetet förankringen i naturens självreglerande samspel och en "gräsrots"-verklighet mot socialdemokratisk samhällspolitik. Denna karakteriseras polemiskt som verklighetsfrämmande, teknokratisk, centralistisk, kollektiverande, polariserande — otrygghetsskapande.

I Bohmans Sverige däremot kommer den enskilde genom "ett decentraliserat och spritt ägande" till medbestämmanderätt och valfrihet, den fria företagsamheten skapar bättre förutsättningar och "den naturliga känsla för solidaritet som förenar svenska folket" möjliggör förutsättningslös resultatpolitik.

Man kan instämma i mycket, men som helhet: av de suddiga orsaksförklaringarna och förhoppningarna övertygas väl bara meningsfränder.

Martin Grass

A-M. Hagerfors, EN FOLKHEMSK BOK. 150 s. Forum. Helsingborg, 1974. Pris 29:50
ISBN 91-37-05747-2

När Anna-Maria Hagerfors debuterar som romanförfattare gör hon det med en absurd skildring av livet i ett höghushetto, någonstans i Sverige. Förorten beskrivs som en kall ogästvänlig miljö där det mesta är förbjudet, där människorna inte vågar tala med varandra, där den individuella ensamheten är så gott som total.

"En folkhemsk bok" är en protest mot den nya stadsplaneringen och affärsmännens framfart. Boken är stilistiskt lättillgänglig. Den är lättläst, tankeväckande och på sina ställen gripande.

Det alternativ som ges, en stuga långt borta från det mesta, är emellertid inget realistiskt alternativ, bara ett råd till människan att fly från hela helvetet.

Barbara Hernze

K. Ahl, GRUNDBULTEN. 261 s. Prisma. Stockholm, 1974. Pris 54:-
ISBN 91-518-0873-0

En roman från fängelset Hall där man upplever det elände och den misär som är fångarnas liv och särskilt narkomanernas liv. I thrillerns form, mord på såväl fångar som fängvaktare förekommer, presenteras här en burleskt skriven historia som kanske kan uppfattas som verklighetsfrämmande i sin beskrivning av människor och miljöer. — Så är INTE fallet. Allt är korrekt beskrivet — både människor och miljöer.

Författaren har vidareutvecklat traditionen från Jean Genet men här med knarket som ett centralt motiv istället för homosexualiteten.

Förordet inkluderar förklaringar på slangord och uttryck och behövs för att man skall förstå dialogerna, logerna.

Det viktigaste i boken är de sista sidorna som är en politisk manifestation avsedd för fångarna — boken i övrigt hoppas man når många trots sitt höga pris.

Tony Rosendahl

Natur

A. Lovins, Jordens vänner, VÅR ENERGIFÖRSÖRJNING. FAKTA, frågor och valmöjligheter. Förord av Hannes Alfvén, 118 s. Jordens vänner/Natur och Kultur. Stockholm, 1974. Pris 12:-
ISBN 91-2700063-X

"USA som har mindre än sex procent av världens befolkning använder mer än trettio procent av världens energi eller ungefär dubbelt så mycket som Afrika, övriga Nord- och Sydamerika och Asien (utom Japan) tillsammans." Detta är ett exempel på de uppgifter, begripliga för vanligt folk, som finns i Lovins bok.

Den är den hittills mest genomtänkta och användbara introduktionen till ett studium av energifrågorna som utkommit.

Går vi mot en global energibrist, eller kan kärnkraften lösa energiproblemen? Det svar Lovins skisserar innebär ett nej på båda frågorna. Energin räcker, men det behövs en ny, enklare och mer "humaniserad" teknologi.

Boken bör läsas av så många som möjligt. Regeringen har avslagit en begäran om 10 000 till tryckkostnaderna. Varje exemplar kan därför bara läsas en gång på grund av det enkla utförandet.

Svante Svensson

L. Bolund, ROVFÄGELSKRISEN. 184 s. Forum. Lund, 1974. Pris 25:-
ISBN 91-37-05629-8

Denna pocketboks tema är ytterst aktuellt. Främst genom miljögifternas verkningar är pilgrimsfalk och havsörn på väg att utplånas ur Sveriges fauna.

På ett lättfattligt sätt redogörs för rovfåglarnas trängda läge i dagens Sverige orsakat av jakt, störningar, äggplundring och förgiftning. Posi-

tivt är dock pågående försök att genom bobevakning, inplantering och giftfri utfordring rädda stamarna.

Boken är rikt illustrerad bl a med utmärkta teckningar av Dag Peterson.

Bolund generaliserar ofta; smärre sakfel och upprepningar i texten stör, men "Rovfågelskrisen" förtjänar ändå att läsas inte bara av ornitologer utan av alla med minsta intresse av balansen i vår natur — något som angår oss alla.

Peder Weibull

Historia

C. Lundin och A. Strindberg, GAMLA STOCKHOLM. 1 utgåva 1880-82 Josef Seligman & Co. Faksimil efter uppl. 1912. 644 s. 222 ill. Gidlunds. Stockholm, 1974. Pris 50:- ISBN 91-7021-073-X

Den klassiska stockholmskildringen har kommit ut i nyutgåva. Den innehåller bilder och fakta ur stadens historia från medeltid till 1800-talets mitt.

handlar olika sidor av stockholmslivet: farsoter, eldsvådor, skolor, kommunikationer, polis, gatumusik och folknöjen.

Det är en bra bok. Den är lättläst och förvånansvärt korrekt i fakta-redovisningen. Illustrationerna är många och intressanta, antingen de visar detaljer som krogskyltar och gesällkäppar eller stadsmiljöer och folklivsbilder.

Det är en bok som man ständigt har nytta och glädje av, och som man ofta har anledning att gå tillbaka till. Ett fylligt person- och sakregister höjer dess värde som uppslagsverk.

Claes Tollin

P. A. Fogelström, UTSIKT ÖVER STAN. 159 s. 75 ill. Bonniers. Stockholm, 1974. Pris 48:- ISBN 91-0-039187-5

Fogelström tar i boken upp lite historia kring och bakgrund till olika företeelser i Stockholm, t ex malmgårdar, badliv, kända personer, bränder, spårvagnar.

Han plockar lite fakta ur tidningsnotiser och större arbeten och knyter ihop dem med en lättläst text till små berättelser. Boken är lättläst men ytlig, källhänvisning saknas i regel och

de olika kapitlen har inget med varandra att göra. Sak- och personregister saknas.

För alla som är intresserade av Stockholm och dess historia är boken föralldel läsvärd, men låna den då på något bibliotek, köp den inte, den är inte värd sitt pris.

Claes Tollin

K. W. Gullers, C-A. Nycop, DÅ. VÅRA BEREDSKAPSÅR 1939—1945. Opaginerad. Forum. Stockholm, 1974. Pris 48:- ISBN 91-550-179-5 inb.

Gullers och Nycop gjorde tidningen Se under krigsåren. Här har Gullers plockat bland sina bilder och Nycop skrivit korta texter. Förordet säger att de som inte var med, "de kan här se hur det var den gången i Sverige".

Boken lägger mycket litet till ens kunskap eller förståelse av krigsåren. Också i familjealbum och tidningsårgångar kan man se vedstaplar och uniformer. Det krävs helt andra bilder för att skildra ett tidsavsnitt.

När Gullers inte är idyllisk är han bara slätstruken. De här åren fotograferade han t o m statarbarn, så att de, stjärnögda, dög som sverigereklamt i USA.

Nycop hade behövt arbeta mycket mer med sina texter. Det finns en marknad för beredskapsminnen just nu. Herrarna har försökt tjäna en hacka på den, och gjort en bok med vänster hand.

Den blev ointressant.

Pär Rittsel

L. Levander, FATTIGT FOLK OCH TIGGARE. 1 uppl 1934. 189 s. Gidlunds. Stockholm, 1974. Pris 25:- ISBN 91-7021-070-5

Med efterskrift av doc. Stig Björklund. Utges i samarbete med Inst. för folklivsforskning vid Nordiska Museet och Stockholms Universitet.

Boken handlar om hur de levde "som ingenting voro och ingenting hade", de som inte ens nådde upp till normalstandarden "på svältgränsen", men också om hur vardagen tedde sig för dem som hade det någorlunda hyggligt.

Levander har främst velat skildra förhållandena under Vasatiden.

Framställningen är konkret och rik på exempel, men innefattar inte

något försök att förklara orsakerna till samhällets orättvisor. Den är i stort sett en sammanställning av källuppgifter från främst 1600-1700- och 1800-talen.

Ofta är det folkminnesuppteckningar som speglar förhållandena under 1800-talets början; författaren anser att förra seklets villkor inte skiljde sig så mycket från de som rådde under 1500-talet.

Boken är illustrerad med svartvit bilder ur Nordiska Museets bildarkiv.

Solveig Söderberg

Religion

A. Ohlmarks, B. Gustafsson, SVENSKARNAS RELIGION. 201 s. Verbum. Stockholm, 1974. Pris 28:- ISBN 14-105103

"Svenskarnas religion" skildrar den religionshistoriska utvecklingen i Sverige från äldre stenålder till idag. Ungefär halva utrymmet ägnas förkristen tid. Det avsnittet har liksom medeltidskapitlen, skrivits av Åke Ohlmarks.

Framställningen är närmast sammanfattning av dennes "Svenskarnas tro genom årtusendena" (1948-50). På frejdigt götiskt man framför Ohlmarks (särskilt i redogörelsen för förhistorisk religion) och de mest osannolika teorier som ovedersägliga fakta.

Det gör boken olämplig som introduktion till det ämne den behandlar.

Religionssociologen Berndt Gustafsson rör sig på fastare historisk mark i sin läsvärda översikt av utvecklingen från och med reformationen, men framställningen belastas av en något påfrestande "religionsvetenskaplig" jargong.

Erik af Edholm

T. Littmarck, GUD BEVARE (FÖR) KYRKAN. 116 s. Verbum. Stockholm, 1974. Pris 21:- ISBN 11-2531-9

Tore Littmarck är kyrkoherde i svenska kyrkan. Hans bok är inlägg i debatten om stat och kyrka. Den form som Littmarck valt för framtidsskildringen. Handlingen tillägnad till 1980-talet.

Författarens försäkran att personerna i boken saknar motsvarighet i verkligheten innebär (som vanligt) motsatsen: det är lätt att känna

de strömningar i dagens kyrkopolitiska situation, som mognat ut i det beskrivna läget.

En hemvändande sjömanspastor möter det fullt genomförda korporativa samhället. "Den stora koalitionen" har blivit resultatet av att storfinsans, LO, KF och partipolitiska kerna insett att deras intressen sammanfaller. Kyrkan är materiellt gynnad — religionen som opium för folket är satt i system.

Boken är läsvärd, men förutsätter nog ett förhandsintresse för kyrkan och hennes villkor. Novellformen hanteras ganska fyrkantigt; Littmarcks ärende hade kanske vunnit på en renodlad debattform med utsagd anknytning till dagens kyrkopolitiska intressen.

Greta Hofsten

Filosofi

H. Järv, FRIHET, JÄMLIKHET, KONSTNÄRSKAP. Utblickar och författareporträtt. 384 s. Cavefors. Helsingfors, 1974 Pris 59:- ISBN 91-504-0353-2

Harry Järvs nya essäbok består av litterära, filosofiska, estetiska, politiska och historiska artiklar tillkomna mellan 1951 och 1974, och tidigare publicerade i bl a Horisont och Arbetaren.

Trots spännvidden i tillkomsttid och ämnesområden hålls boken samman av vissa värderingar. Dessa kan kortast sammanfattas som "frihetlig socialism", och kommer tydligast till uttryck i de kritiska och mycket sakkunniga artiklarna om det socialrealistiska programmets historia i Sovjetunionen, om censur och tryck/ytrandefrihet, och om marxistisk estetik.

Framställningen är genomgående klar, ofta polemisk — då aldrig utan humor — och (genom Järvs stora materialkänedom) åskådlig även i avsnitt av mer teoretisk karaktär.

Boken är rikligt försedd med omsorgsfullt valda och ofta ovanliga illustrationer.

Hopplitat av Göran Rossholm

Konst

B. Lundberg, ILLUSTRATION. 30 s. Cavefors. Lund 1974. Pris 36:50. ISBN 91-504-0362-1

Bertil Lundberg är lärare vid grafiskskolan Forum i Malmö, startad 1964 i samarbete med ABF. Lärarverksamheten tar hans tid i anspråk, vilket medför att den egna grafiska produktionen är sparsam. Därtill kommer han som medvetet arbetande konstnär och hantverkare ställer dubbla krav på bildens tekniska perfektion.

I "Illustration" låter Lundberg sina bilder stegra intensiteten i sexton poeters dikter. Ordens svärta fördjupas av illustrationernas svartvita, torrt suggestiva spel. Halvt abstrakta former hämtar sin struktur ur växtriket: lövets grenverk, insektsklor, nagelns korniga reffling.

Brechts "Till tvivlets lov" avslutar antologin. Illustratören lyfter fram diktens maning till kritiskt seende men lämnar dess revolutionära appell att klinga med egen styrka.

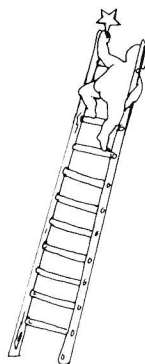
Öppna bokens musgrå omslag: se och läs.

Nina Weibull

A. Strindberg, ORDALEK OCH SMÅKONST. 170 s. Bonniers. Stockholm, 1974. Pris 65:- ISBN 91-0-039216-2

Faksimilutgåva efter 1905 års klichéer. Ill. (färglitografier) och typografisk gestaltning av Arthur Sjögren.

Boken tilldrar sig intresse mera som konstföremål än som stycke litteratur. Ett tjockt strävt tryckpapper

per och jugendillustrationernas lysande färgtryck underbygger läsarnjutningen.

Genom bilderna uppfattas boken huvudsakligen som aspekter av svensk skärgårdsnatur — från ängsblomster och björkhagar till nattskogar och mäktiga molnformationer.

Ibland är siktet inställt på närbild och marknivå, växter i intima grupperingar, ibland på de fria viddernas fågelperspektiv. Tidsmärkta skildringar såsom stadsvyer och 1 majdemonstration ges dock i både text och bild.

Medan bilderna helt undviker människor, så har Strindbergs text ett bredare figurgalleri, och även naturskildringen är laddad med mänskliga problem. Här finns spekulationer om konstnärsskapets villkor, och stämningarna förändras från kärleksrus och drömmar om huslig lycka till katastrofaningar och ensamhet.

Margaretha Rossholm

M. Stenberger, H. Christiansson, B. Malmer, FORNTIDEN OCH DEN FÖRSTA KRISTNA TIDEN. 102 s. Almqvist & Wiksell. Stockholm 1974. Pris 45:- ISBN 91-20-03973-5K

S. A. Nilsson, 1700-TALET EFTER DEN KAROLINSKA TIDEN. 179 s. Almqvist & Wiksell. Stockholm 1974. Pris 65:- ISBN 91-20-03733-3K

Två av åtta planerade delar i serien Konsten i Sverige. Red. S. Sandström.

Serien, Konsten i Sverige, som redigeras av konsthistorikern Sven Sandström i Lund, avser att omfatta ett material från forntiden till 1900-talets miljö och bildkonst.

Översiktens uppgift är att visa hur olika tiders konst har uppstått och brukats i sitt sociala sammanhang. Ambitionen är lovvärd. Frågan är bara om serien verkligen kan leva upp till sin ambition i alla stycken.

De två delar som hittills kommit ut och som vi har läst vänder sig uppenbart till läsare med en viss historisk baskunskap. För dem kan böckerna bli till hjälp.

De är rikt illustrerade med intressanta bilder, och är skrivna på ett förhållandevis enkelt och rakt språk, samt har utförliga litteraturhänvisningar och register.

Tyvärr visade sig böckerna vara, dåligt limmade och omslaget föll bort redan efter en läsning.

Björn och Birgitta Eneroth

Barn

B. H. Claesson, ETT TURE. Sexualupplysning för barn. Orig:s titel Elle-belle bogen. Sexorientering för barn. Övers. Ylva Holm. 129 s. Gidlunds. Stockholm, 1974. Pris 19:50 ISBN 91-7021-072-1

Boken skildrar åskådligt förloppet från befruktning till förlossning, och månaderna efter födseln när "mamma och pappa knullar igen".

Språket är vardagligt beskrivande. Till textens minussida hör den "fördomsfria" upprepningen av könsord, en öppenhet för öppenhetens skull. Gentemot textens värme står Greger Nielsens fotografier som fyller nästan 3/4 av boken.

Bilderna är med få undantag sakligt registrerande, kliniskt ljussatta återgivningar av människor som står, sitter eller ligger med varandra. Fotografen skildrar livets mest meningsfulla ögonblick, då två människors gemenskap föder nytt liv, men få bilder uttrycker värme och inlevelse. När så sker beror det inte på fotografen. Bilderna kan ge en märklig föreställning om hur man gör barn.

Däremot gillar barn förmodligen de streckade linjer som kan klippas upp till luckor att titta genom "in i kroppen".

Ett nödvändigt komplement till boken är Westin-Tuuloskorpi' "Mummel — en ny människa".

Anders Pedersens

T. Weinreich, S. Fribert, DRAMATIK FÖR BARN. Orig:s titel Idéer til dramatik. Övers. o förord: Mau Backeus. Bilder o layout: Leif Zetterling. 110 s. Gidlunds. Uppsala, 1974. Pris 22:50. ISBN 91-7021-067-5

Dramatik för barn innehåller korta och enkla beskrivningar på dramatikkövningar för barn mellan 4 och 16 år. Många kan säkert också vuxna ha glädje av.

Författarna skiljer på uppvärmningsövningar, dans-musik-rörelse, ljud- och talövningar, avslappningsövningar och improvisation — dramalek. Varje beskrivning är upp-

delad i vad man bör veta innan övningen börjar: arbetsmaterial, t ex musik eller boll, ålder, plats och arbetsgång.

Boken är lättläst och roligt skriven, och de olika övningarna illustreras fint med bilder av fyra entusiastiska barn.

Ylva Mårtens

Pil Dahlerup m fl, BARN LITTERATUR SAMHÄLLE. Kritiska analyser. Orig:s titel Börn Litteratur Samfund. Övers. Anders Jonason. 176 s. Gidlunds. Uppsala, 1974. Pris 29:- ISBN 91-7021-052-7

I förordet skriver de åtta författarna: "Våra bidrag är alltså provisoriska uttryck för en kunskapsprocess som befinner sig under fortsatt utveckling." Bristerna i den

språkliga formuleringen och i de metoder som boken vill klarlägga "får helt enkelt skyllas på att vi ännu inte är tillräckligt duktiga -". Den självkritiska deklarationen är sympatisk och berättigad.

Gemensamt för de sju kapitlen är en marxistisk utgångspunkt, som tillämpas med varierande konsekvens.

Agnete Diderichssen lägger teoretisk grund med sin översiktliga analys "Barns utvecklingsvillkor i klassamhället", och klargör barnbokens roll som väg till falsk eller äkta medvetenhet. Den är viktig. Sedan följer flera kapitel som rör dansk litteratur och alltså erbjuder tillfälle till jämförelse med svenskt material.

Av direkt intresse är Pil Dahlerups "Socialistisk barnlitteratur" och "Den okände Sven Wernström".

Hon ställer krav på god socialistisk barnlitteratur, påtalar vad som förhoppningsvis är omedvetet könsrolltänkande hos portalgestalten Wernström och går energiskt tillrätta mot brister hos andra socialistiska författare.

"Socialistisk" betyder inte automatiskt "bra". Ännu.

Nina Weibull

Pedagogik

C. af Malmberg, MONTESSORI SKOLAN. Foto Eva Malmsten. 2 sid. uppl. 64 s. Forum. Lund, 1974. Pris 12:50. ISBN 91-37-05604-2

Detta är en elementär och lättläst men också angelägen skrift i den utgående läroplanernas våldadministrerade skolvärld. Efter inledningen Maria Montessori och filosofin kom hennes rörelse presenterar författaren själva arbetssättet och metoden i Montessoriskolorna. Fotografier av barn i arbete ansluter sig i detta sammanhang väl till texten.

Avslutningsvis framläggs en tänkvärda synpunkter på våra dagars skolor. Boken rekommenderas främst till skolbiblioteken, att läsa av elever, föräldrar och lärare.

Gunnar Weigelt

S-O. Brenner, m fl, BARNOBESKRIVNINGER. 217 s. Almqvist Wiksell. Stockholm, 1974. Pris 22:50. ISBN 91-20-04161-6

En skara lärare och forskare i Göteborg har tillsammans skrivit en lärobok för studerande vid första seminarier, lärarhögskolor, universitet och vårdskolor.

Boken lär bli svår att läsa och att missförstå utan handledning trots ordförklaringarna. LIX-värdet måste vara extremt högt.

För en lärare och förälder vet det hela tiden som om något "passas" i observationerna, även dessa är "väl förankrade i den psykologiska teoribildningen" (citat från förlagspresentationen av boken). Kanske är det Montessoriskolorna som känsla för barnet?

Gunnar Weigelt

Paulo Freire, PEDAGOGIK FÖR FÖRTRYCKTA. Gummesson. Fal-köping, 1973. Pris 18:- ISBN 91-7070-342-6

Paulo Freire, KULTURELL KAMP FÖR FRIHET. Gummesson. Fal-köping, 1974. Pris 15:- ISBN 91-7070-407-4

"Pedagogik för förtryckta" hand-lar om förtryck, undervisning, kom-munikation, praktik och teori. Pro-blemformulerande undervisning och människans historiska kallelse att bli mera mänsklig är bokens huvud-teman.

I höst har Freires andra bok kom-mit i översättning, "Kulturell kamp för frihet", vars ena del "Alfabeti-seringsprocessen för vuxna som kul-turell kamp för frihet", bör vara av intresse för alla som sysslar med in-vandrarundervisning.

I övrigt är boken konkretisering av tankar som han mer filosofiskt uttryckt i sin tidigare bok.

Orden flyger bort, böcker finns kvar fyller golven, kryper uppför väggarna lägger sig i högar just under taket.

I Sverige kan alla läsa och lära har möjlighet att använda del av sin tid till att studera.

Det räcker inte, det tryckta ordet är tyst och stumt om vi inte använder det, till att tala inte bara till utan med varandra, förmedlar våra kunskaper i en två vägs kommunikation.

Dialogen som Paulo Freire talar om, benämmandet av världen att det är människans verklighet som skall förändras att ur tystnaden ingen blomma växer bara i handling, reflektion, ord och arbete växer människan.

Katarina Jocknick

SKÖNLITTERATUR

P.O. Enquist, BERÄTTELSE FRÅN DE INSTÄLLDA UPPRO-RENS TID. 218 s. Stockholm. Nor-stedts. 1974. Pris 44:-. ISBN 91-1-741212-9

En samling av sju noveller och en efterskrift, konsekvent samlade kring ett gemensamt tema: människor som sig kunna undfly de krafter som för-nedrar och förslavar människan, genom individuella uppror eller flykthandlingar. I mer eller mindre tragiska former blir de varse det omöjliga i att handla som om man inte tillhörde en större historisk verk-lighet.

Av novellerna utspelas en i Berlin-miljö, de övriga i 70-talets USA.

Miljöteckningen är något schab-lonmässig, men människorna själva är bättre tecknade än i någon annan av författarens böcker. Endast den första novellen bär vissa spår av en sentimentalitet som Enquist annars på ett lyckligt sätt frigjort sig från i denna sin hittills bästa bok.

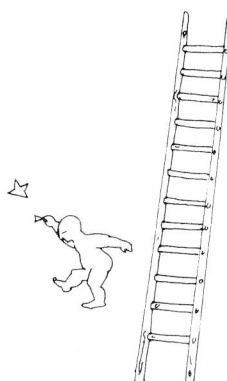
Föredömligt lättläst stil och utsökt vackert omslag av Leif Zetterling.

Lars Gustafsson

P.G. Evander, MÅNDAGARNA MED FANNY. 298 s. Stockholm. Bonniers. 1974 Pris 46:-. ISBN 91-0-039326-6, 91-0-039327-4.

Evander berättar om hur den häm-made och lite alkoholiserade lagerar-betaren Robert Eriksson till slut, ge-nom en havererad kärlekshistoria med sjuksköterskan Fanny, bryter genom sin inätvändhet och äntligen kan börja uttrycka sina känslor. Ro-bert har alltid varit rädd för sina för-äldrar och "aldrig fått duga någon-ting till".

Lågmäld, men fylld av återhållen

dramatik, är skildringen av Roberts förhållande till sin svårt sjuke far. Ständigt återkommer detta att de all-tid tigit för varandra om sina känslor.

Det är en i grunden optimistisk roman: på sitt enkla och flädfria språk berättar Evander om hur en människa trots all sin präglings kan genombryta sina begränsningar.

Gunnar Steiner

T. Jansson, SOLSTADEN. 190 s. Stockholm. Bonniers. 1974. Pris hft 37:-, inb 43:-. ISBN 91-1-039340-1, 91-039342-8

Tove Jansson har besökt ett av de samhällen i USA som byggts för gam-la människor, med pengar. Där lever de helt avskärmade från omvärlden. Två ungdomar, som arbetar i sam-hället, blir kära i varandra. Men poj-ken ger sig iväg för att finna lyckan i Jesus-rörelsen. Alla personliga rela-tioner skildras som misslyckade och det enda alternativet är det religiösa.

Man har vant sig vid att Tove Jans-son ger hopp om lycka och gemen-skap till alla ensamma knytt och misor och osynliga barn, och därför blir man besviken på en bok som egentligen handlar om allas stora ensamhet. Men hennes osentimentala och psykologiskt fina människoskild-ringar tillhör bokens plussidor.

Nadja Wiking

Historiska romaner

H. Linderholm, BERGET I BRAND 278 s. Tiden. Kristianstad, 1974. Pris 51:- ISBN 91-550-1745-2 hft, 91-550-179-5 inb.

Tiden är 1100-talets mitt, bryt-ningskedet mellan hedendom och kristendom. Sverige är inget enat rike och jarlarna slåss om makten. Krist-och blotarfolken i Järnbärland (nordöstra Västmanland) går sam-man för att gemensamt dra nytta av järnfyndigheterna och försvara sina fri- och rättigheter. Den maktlystne Erik Jervadsson, historieböckernas Erik den helige, efter sina hänsyns-lösa korståg i Finland, söker makt för egen räkning.

Men herrarnas inbördes strider rör inte folket i Järnbärrarland.

Först när Erik blir alltför mäktig och hotar med orättfärdiga skatter utnyttjar folket motsättningarna mellan Erik och hans rivaler, och lyckas behålla sitt oberoende.

Helmer Linderholm skildrar blotarfolkets frihetskamp, deras liv och seder. Språket är kärnfullt, påverkat av fornnordiskan och ibland tungläst.

Men boken är spännande.

Det var roligt det här, hej
Annette Rosengren

E. Johnson, DRÖMMAR OM ROSOR OCH ELD. 392 s. Bonniers. Stockholm, 1974. Pris 23:-
ISBN 91-0-039681-8

När prästen Urban Granier anklagas för att vara ett djävulens redskap och hantlangare, faller han offer för ett politiskt och religiöst maktspel i 1600-talets Frankrike.

Mycket av romanens styrka ligger förborgad i Johnsons berättarteknik: handlingen belyses ur flera olika perspektiv som förtydligar varandra och samtidigt ger läsaren själv tillfälle att aktivt bearbeta stoffet.

Som alltid äger Eyvind Johnsons historiska romaner en aktualitet långt in i våra dagar, något som med önskvärd tydlighet framgår av den spekulativa och fördomsfulla filmen Exorcistens framfart.

Därför kan det vara nyttigt att ta del av Johnsons insiktsfulla psykologiska och sociala kunskaper i den religiösa besatthetens problem.

Magnus Bergh

T. Zetterholm, PREDIKARE-LENA 271 s. Norstedts. Stockholm, 1974. Pris 52:-
ISBN 91-1-741292-7

"Predikare-Lena" är en delvis dokumentär roman om den förbjudna väckelserörelsen kring Helena Ekblom i konventikelplakatets Sverige. (1793-1859). Det skildras påträngande som ett jordiskt helvete av slit, förtryck, missväxt, stank av ingrodd smuts, fadd överklasslyx.

Bara sexuell extas och religiös tro ger människorna lindring.

De väckta vägrar lyda order och Lena sätts på hospital som politiskt farlig. Men berättelsen fungerar inte

som politisk roman.

Den vänder sig mot marxisters påstådda ointresse för livets djupare mening. Det är martyrernas tro på en högre kallelse och drivkrafterna bakom den tron som fångslar Zetterholm. Han pendlar mellan stark inlevelse och, ibland snusförnuftig, skepsis.

Gunnar Elveson

F. Fridell, STENANSIKTET. 180 s. LT:s förlag. Stockholm, 1974. Pris 18:-
ISBN 91-36-00428-6

"Stenansiktet" från 1962 är den senaste i raden av LT:s pocketupplagor av Fridells böcker. Det är en debattroman om idealen och folkhemmet, staden och landet, stenansiktena och de levande leendena. I botten ligger furst Kropotkins version av anarkismen som varit huvudpersonens, målaren Röde Bok, rättesnöre ända fram till pensionskrisen. Hans finurliga och vemodigt bittra funderingar om sitt eget och andras svek är bokens huvudinnehåll; den bitvis ganska burleska handlingen verkar vara sekundär för Fridell.

Detta gör "Stenansiktet" till en både mycket läsvärd och ibland ganska tråkig bok.

Bäst är Röde Boks återblickar på den smålandsby där han levt hela sitt liv och där anarkismen plötsligt flammade upp och lika plötsligt dör ut igen.

Bokens nu, handlingen i stockholmsmiljö, är mera intetsägande och blodlös.

Magnus Ringgren

S. Delblanc, VINTERIDE. 345 s. Bonniers. Stockholm, 1974. Pris 56:-
ISBN 91-0-039314-2

Med "Vinteride" har Sven Delblancs berättelse om livet i Hedeby, Sörmland, blivit en triologi. Ytterligare någon del tycks vara att vänta.

Det handlar om perioden julen 1939 — nyårsskiftet 1941/42, en tid då Sverige, skräckslaget och "samarbetsvilligt" kurade ihop sig — gick i ide — medan Hitlernazismen rumstade om i Europa. Sverige stod neutralt. . . på Tysklands sida. Och om nätterna gick de hemliga tågen; de som var så hemliga att hedebyborna

bara vågade viska om dem i stugorna under de svarta vinternätterna.

Sveriges tvetydiga hållning under världskrigets första år utgör den moraliska bakgrunden till Delblancs berättelse. Men den detaljnära vardags-skildringen av tillvaron i Hedeby får, med sina sorger och glädjeämnen, ett tidsdjup som gör romanen starkt verklighetstrogen.

Trilogin fullföljer en stor bygdeskildringstradition i svensk litteratur med rötter hos Almqvist och Ludvig Nordström.

Per-Olov Käll

S. Wernström, TRÄLARNAS SÖNER. 196 s. Gidlunds. Stockholm, 1974. Pris 15:-
ISBN 91-7021-078-8

Sven Wernströms historia om det arbetande folket, som började i föl med "Trälarna", fortsätter i år med "Trälarnas söner", en del som omfattar 1500-, 1600- och 1700-talen. Det är egentligen en bok för ungdom, men kan läsas med lika stor behållning av äldre.

Vilhelm Mobergs historieskrivning handlade om bönderna. Wernströms är de egendomslösas och arbetarnas historia, majoritetens historia.

Hans historieböcker i romanform är en nödvändig bredvidläsning och ett komplement till skolans kungahistoria, men detta motsätter sig säkert den borgerliga majoritetens lärare.

Man önskar dock att så många som möjligt läser "Trälarnas söner".

Hans Stertman

Barnböcker

O. Lund Kirkegaard, OTTO ÄR EN NOSHÖRNING. Orig:s titel Otto er et Naesehorn. Övers. Brtt G. Hallqvist o Ingeles Winter. Tiden. Kristianstad, 1974. Pris 18:- ISBN 90-550-1697-0

Topper och Viggo det heter två killar som är sakletare. Topper hittar en blyertspenna som han tycker är bäst av alla sina saker. Pojkarna springer upp till Topper och ritar en noshörning på tapeten och sen går dom ut i köket och dricker läsk och äter rågbröd. Och sen när dom tittar in i rummet så har noshörningen blivit levande.

Jag tycker att boken är läsbar för 5 till 10 år. Jag tycker att boken är rätt så rolig.

Björn Carlsson

M. Reesink, Ill. A. Hospes. DEN MAGISKA HÄSTEN. Övers. Lotta Harding. Stockholm, 1974. Pris 22:- ISBN 91-37-0567-3

En rysk folksaga, med variation av askungemotivet.

En man i en kvern med söner tre och vete som blir nedtrampat på åkern om natten. Han skickar ut sina söner, men bara den yngsta som alla gärna skrattar åt, blir vän med den magiska hästen. Han som bara plockar svamp och sover kan nu ändra skepnad genom att krypa in genom hästens vänstra öra och ut genom det andra. Han blir en ståtlig prins och vinner prinsessans hand.

Trist med prinsessbröllop och kungar, roligt med fantasi och magiska hästar. Bästa i boken är bilderna, fyllda av djur och lustiga interiörer från kvarnen.

Katarina Jocknick

Biografier

S. Jönsson, STATIONSKARL ALBIN E ANDERSSONS MINNEN. 282 s. Askild & Kärnekull. Stockholm, 1974. Pris 49:75. ISBN 91-7008-348-7

Romanen förutsätts bygga på huvudpersonens anteckningar om sitt liv och arbete vid den lilla norrlandsstationen Stensvattnet åren 1882-1924.

Bakom stationskarl Anderssons vardagliga slit reser sig det halvmilitärt organiserade SJ med sina krav på självuppförande lojalitet. Långa den framträngande järnvägen upplever människorna en växande känsla av delaktighet i världen. Burleska och tragiska människoöden drar förbi.

Sune Jansson har tidigare arbetat dokumentärt med text och foto (t ex i "Minnesbok över den svenske bonden" 1971). Även hans romanspråk har en fotografisk exakthet och en imponerande detaljrikedom.

Denna roman är en ovanligt åskådlig arbetsskildring och ett intressant stycke svensk historia.

Sven Wernström

S. Claesson, BREV TILL EN HEMBYGDSGÅRD. 145 s. Bonniers. Stockholm, 1974. Pris 38:- ISBN 91-0-039465-3

Formellt skulle "Brev -" kunna kallas en memoarbok. Claesson skildrar upplevelser från Centraleuropa alldeles efter kriget och fram till nu.

Boken återger hela skalan av besvikelser som författaren erfarit i samband med politiska ställningstaganden. De utgör grunden till den misstro mot sådana som han redovisar.

Oefterhärmligt driver författaren med den falska historiemedvetenheten grundad enbart på teori. Hembygdsgården — den kan även heta Sverige — kan bli en rättfälla, en likkista.

Man måste vara delaktig i praktiskt jobb, så formulerar Claesson sitt credo:

Jag har tagit ställning där jag blev ställd. Jag litar inte riktigt /- -/ på de grevar som utsett sig själva till folkets talesmän.

Det är en uppfordrande misstro.

Håkan Attius

L. Ekelund, RABBE ENCKELL. Modernism och klassicism under tjugotal och trettital. Akad. avh. 408 s. Wahlström & Widstrand. Stockholm 1974. Pris 55:- ISBN 91-46-12128-5

Boken behandlar den finlands-svenske författaren Rabbe Enckells utveckling under två decennier, hans insats som poet och teoretiker och hans förhållande till andra lyriker,

främst Elmer Diktonius och Gunnar Björling.

Ekelund redogör utförligt för Enckells protest mot realistiska beskrivningar, hans betonande av formen, hans krav på tidlös dikt som inte tar ställning i samtidens sociala frågor osv.

Tyvärr görs inga djuplodande försök att sätta in Enckells författarskap i ett samhälleligt sammanhang. Liksom många andra akademiska avhandlingar är Ekelunds mer beskrivande än förklarande. 75 av bokens sidor upptas av noter, sammanfattning på engelska samt käll- och litteraturhänvisningar.

Margareta Zetterström

Lyrik

S. Hjartarson, S. H. Grimsson, H. Sigfusson, E. Bragi, S. Dadason, H. Petursson, T. fra Hamri, ORD FRÅN ETT UTSKÄR. Sju isländska lyriska modernister. Urval och tolkning Inge Knutsson. 132 s. Cavefors. Lund, 1974. Pris 36:50 ISBN 91-504-0361-3

En diktsamling som håller mer än förordet lovar. Den introduktion till nyare isländsk lyrik som man får är pretentiöst och konventionellt skrivet för redan invigda. Man startar läsningen med viss skepsis.

Vad man finner är dock en samling enkel närlarik med ett individuellt antiimperialistiskt kamperspektiv. Ett genomgående tema är motsättningen mellan det naturliga — kärleken mellan man och kvinna, som håller vid liv, och samhällsordningen med jord och vatten, som håller vid liv — och imperialismen, förtrycket som är det naturligas negation.

Flera dikter har styrkan att förmedla insikt i vad som finns att förlora.

Översättningen känns lyckad.

Berit Holmqvist

